গৌহাটীৰ উচ্চ ন্যায়ালয়

(মুখ্য ন্যায়াধীশ বহাৰুল ইছলাম আৰু ন্যায়াধীশ ডি. পাঠাকৰ বিচাৰপীঠত)

ৰুকিয়া খাতুন

বনাম

আব্দুল খালিক লস্কৰ

ফৌজদাৰী পুনৰীক্ষণ গোচৰ নং ৮৬ ১৯৭৫

১৯৭৯ চনৰ ৯ জুলাইত নিষ্পত্তি কৰা হয়।

মুখ্য ন্যায়াধীশ বাহাৰুল ইছলামৰ দ্বাৰা ৰায়দান দিয়া হয়:—

মহকুমা ন্যায়িক দণ্ডাধীশ, হাইলাকান্দীৰ ফৌঃকাঃবিঃ আইন, ১৯৭৩ (ইয়াৰ পিছত নতুন আইন বুলি কোৱা হৈছে)ৰ ধাৰা ১২৫ৰ অধীনত আবেদনকাৰীয়ে (পত্নী) ভৰণ-পোষণৰ বাবে কৰা আবেদন মঞ্জুৰ কৰা আদেশৰ বিৰূদ্ধে ফৌঃকাঃবিঃ আইনৰ ধাৰা ৪০১ৰ অধীনত অত্ৰ আবেদন দাখিল কৰা হৈছে। তথ্যসমূহ হ'ল এনেধৰণৰঃ

২) আবেদনকাৰীৰ গোচৰটো হ'ল যে প্ৰায় ৩ (তিনি) বছৰ আগতে অপৰ পক্ষই (স্বামী) তাইক বিয়া কৰাইছিল। প্ৰায় তিনিমাহ ধৰি তেওঁলোকে স্বামী-স্ত্ৰী হিচাপে সংসাৰ কৰিছিল আৰু পিছত স্বামীয়ে তাইক পৰিত্যাগ আৰু অৱহেলা কৰিছিল। তাইক কোনো ধৰণৰ ভৰণ-পোষণ দিয়া হোৱা নাছিল আৰু তাই দিনবোৰ দৰিদ্ৰতাত পাৰ কৰি আছিল। ভৰণ-পোষণৰ বাবে তাই স্বামীৰ পৰা প্ৰদিমাহে ১৫০ টকা বিচাৰিছিল।

৩) অপৰ পক্ষই লিখিত জবাব দাখিল কৰি আবেদনকাৰীৰ আবেদনক প্ৰতিদ্বন্দ্বিতা কৰে। তেওঁ বিবাহ স্বীকাৰ কৰিছিল যদিও তেওঁৰ যুক্তি আছিল যে তেওঁ ১২/০৪/১৯৭২ তাৰিখে তালাকনামা সম্পাদন কৰি আবেদনকাৰীৰ লগত বিবাহ বিচ্ছেদ কৰে। তেওঁ দাবী কৰিছিল যে তেওঁ আবেদনকাৰীক মহৰানাৰ ধন পৰিশোধ কৰিছিল।

৪) দণ্ডাধীশে পাইছিল যে আবেদনকাৰীৰ লগত অপৰ পক্ষই বিবাহ বিচ্ছেদ কৰিছিল। দণ্ডাধীশে মত পোষণ কৰে যে যিহেতু নতুন আইনখন কাৰ্যকৰী হোৱাৰ আগতেই আবেদনকাৰীৰ বিবাহ বিচ্ছেদ হৈছিল, সেয়েহে তাই ভৰণ-পোষণৰ অধিকাৰী নহয় আৰু তেওঁ আবেদন নাকচ কৰে। সেয়েহে পুনৰীক্ষণৰ বাবে এই আবেদন দাখিল কৰা হৈছে।

৫) এই আবেদনখন অত্ৰ আদালতৰ বিজ্ঞ এজনীয়া বিচাৰপীঠৰ ওৰচত শুনানিৰ বাবে উপাস্থাপন কৰা হৈছিল য'ত আবেদনকাৰীয়ে ৩১/০৩/৭৮ তাৰিখে নিষ্পত্তি হোৱা ফৌজদাৰী পুনৰীক্ষণ গোচৰ নং ১৯৯/১৯৭৭ত এই আদালতৰ সিদ্ধান্তৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰি যুক্তি দৰ্শাইছিল যে আছিল কোনো বৈধ বিবাহ বিচ্ছেদ হোৱা নাছিল আৰু সেইবাবেই আবেদনকাৰীয়ে ভৰণ-পোষণৰ অধিকাৰী আছিল। অপৰ পক্ষই এজনীয়া বিচাৰপীটৰ ওৰচত যুক্তি দৰ্শাইছিল যে ফৌজদাৰী পুনৰীক্ষণ গোচৰ নং ১৯৯/৭৭ত এজনীয়া বিচাৰপীঠৰ সিদ্ধান্তৰ ওপৰত পুনৰ বিবেচনাৰ প্ৰয়োজন। যদিও বিজ্ঞ এজনীয়া বিচাৰপীঠে ফৌজদাৰী পুনৰীক্ষণ গোচৰ নং ১৯৯/৭৭ত লোৱা মতামতৰ সৈতে একমত হৈছিল, তথাপিও এজনীয়া বিচাৰপীঠে গোচৰটো খণ্ড বিচাৰপীঠলৈ প্ৰেৰণ কৰিছিল কাৰণ গোচৰটোত আইনৰ গুৰুত্বপূৰ্ণ প্ৰশ্ন জড়িত আছিল।

৬) নতুন ফৌঃকাঃবিঃ আইনৰ ১২৫ নং ধাৰাত উল্লেখ আছে যে-

“১২৫.(১) যদি পৰ্যাপ্ত সামৰ্থ্য থকা কোনো ব্যক্তিয়ে ....

(ক) * *

(খ) * *

(গ) * *

(ঘ) * *

অৱহেলা কৰে বা ভৰণ-পোষণৰ দিবলৈ অস্বীকাৰ কৰে-

প্ৰথম শ্ৰেণীৰ দণ্ডাধীশে এনে অৱহেলা বা অস্বীকাৰৰ প্ৰমাণ পোৱাৰ পিছত এনে ব্যক্তিক .... সামগ্ৰিকভাৱে পাঁচশ টকাৰ অধিক নোহোৱা মাহিলী হাৰত সেই দণ্ডাধীশে উপযুক্ত বুলি ভাবে ধৰণে পত্নীৰ ভৰণ-পোষণৰ বাবে মাহিলী ভাট্টা দিবলৈ নিৰ্দেশ দিব পাৰে আৰু দণ্ডাধীশে সময়ে সময়ে নিৰ্দেশ দিব পৰা ব্যক্তিক সেই ধন প্ৰদান কৰিব;

*** *** * * *

(কেৱল প্ৰাসংগিক বিধান)

“পত্নী”ৰ সংজ্ঞা ব্যাখ্যা (খ)ত দিয়া হৈছে। সংজ্ঞা তলত দিয়া হ’ল-

“এই অধ্যায়ৰ বিবেচনাৰ বাবে (নৱম অধ্যায়)

(খ) ‘পত্নী’ৰ ভিতৰত স্বামীৰ লগত বিবাহ বিচ্ছেদ হোৱা, বা বিবাহ বিচ্ছেদ লাভ কৰা আৰু পুনৰ বিবাহ নোহোৱা মহিলাক অন্তৰ্ভুক্ত আছে।”

৭) এই গোচৰটোত আবেদনকাৰীয়ে এই ভিত্তিত ভৰণ-পোষণৰ বাবে আবেদন দাখিল কৰিছিল যে বিবাহটো চলি আছে আৰু তেওঁ অপৰ পক্ষৰ অৱহেলিত

পত্নী আৰু অপৰ পক্ষই আবেদনকাৰীৰ লগত বিবাহ বিচ্ছেদ হোৱা বুলি দাবী কৰিছে।

৮) গতিকে প্ৰথম সিদ্ধান্ত ল'বলগীয়া কথাটো হ'ল অপৰ পক্ষই আবেদনকাৰীক বিবাহ বিচ্ছেদ কৰিলে নে নাই। 'বিবাহ বিচ্ছেদ' শব্দটোৰ সমতুল্য ইছলামিক আইনত হৈছে 'তালাক'। মুছলমান আইনত যিটো বৈধ 'তালাক' সেইটো আমাৰ মাজৰ এজনে (তেতিয়াৰ ন্যায়াধীশ বাহাৰুল ইছলামৰ এজনীয়া বিচাৰপীঠ) ফৌজদাৰী পুনৰীক্ষণ গোচৰ নং ১৯৯/৭৭ (উপৰোক্ত)ত বিবেচনা কৰিছিল। 'তালাক' শব্দটোৱে 'মুক্ত কৰা' বা 'গাঁঠি আঁতৰোৱা'ৰ আক্ষৰিক অৰ্থ বহন কৰে। 'তালাক' মানে এগৰাকী মহিলাক স্বামীৰ দ্বাৰা বিবাহ বিচ্ছেদ কৰা। মুছলমান আইন অনুসৰি বিবাহ হৈছে এক দেৱানী চুক্তি। তথাপিও ইয়াৰ ফলত হোৱা অধিকাৰ আৰু দায়িত্ব সমাজৰ কল্যাণৰ বাবে ইমানেই গুৰুত্বপূৰ্ণ যে ইয়াৰ লগত এক উচ্চ মাত্ৰাৰ পবিত্ৰতা জড়িত হৈ থাকে। কিন্তু বিবাহৰ পবিত্ৰতা সত্ত্বেও ইছলামে ব্যতিক্ৰমী পৰিস্থিতিত ইয়াৰ বিলুপ্তিৰ পথ মুকলি কৰি ৰখাৰ প্ৰয়োজনীয়তাক স্বীকাৰ কৰে।

৯) ইছলামিক আইনৰ অধীনত 'তালাক' প্ৰথাৰ বিষয়ে ভালেখিনি ভুল ধাৰণা আছে। পবিত্ৰ কোৰআন আৰু হাদীছৰ পৰা দেখা যায় যে যদিও বিবাহ বিচ্ছেদৰ অনুমতি আছে, তথাপিও এই অধিকাৰ ব্যতিক্ৰমী পৰিস্থিতিতহে ব্যৱহাৰ কৰিব লাগে। কোৱা হৈছে যে পবিত্ৰ নবীয়ে কৈছিল "আল্লাহে তেওঁৰ বাবে বিবাহ বিচ্ছেদতকৈ ঘৃণনীয় কোনো কাম কেতিয়াও অনুমতি নিদিয়ে।" ইবেন উমৰৰ এক প্ৰতিবেদন অনুসৰি নবীয়ে কৈছে: "আল্লাহৰ ওচৰত অনুমোদিত সকলো বস্তুৰ ভিতৰত আটাইতকৈ ঘৃণনীয় হ'ল বিবাহ বিচ্ছেদ"। (মৌলানা মহম্মদ আলীৰ The Religion of Islam, ৬৭১ পৃষ্ঠা চাওক)।

১০) ইমান দিনে বিবাহ বিচ্ছেদৰ আইনখনৰ ওপৰত আগশাৰীৰ গোচৰ হিচাপে গণ্য কৰা আইএলআৰ ৫৯ কেল ৮৩৩ত প্ৰকাশিত হোৱা আহমদ কাছিম মোল্লা বনাম খাতুন বিবিৰ গোচৰত ন্যায়াধীশ কষ্টেলোৱে মত পোষণ কৰিছেঃ

> "সেই কথাটোৰ ওপৰত (বিবাহ বিচ্ছেদ) কেবাটাও কৰ্তৃপক্ষ আছে আৰু মই এই কথাটো অতি প্ৰাৰম্ভিক কৰ্তৃপক্ষৰ সৈতে মোকাবিলা কৰা ধৰণে সযতনে বিবেচনা কৰিছো যে মই আদালতৰ শেহতীয়া সিদ্ধান্তৰ সৈতে একমত নেকি? মই দুখ পাইছো যে মই এই সিদ্ধান্তত উপনীত হ'ব লাগিব যে বৰ্তমান আইন মতে যিকোনো মুছলমান পুৰুষে কেৱল নিজৰ ইচ্ছা নিজৰ পত্নী কগত বিবাহ বিচ্ছেদ কৰিব পাৰে।"
>
> (জোৰ দিয়া হৈছে)

১১. সাৰাবাই বনাম বাবিয়াবাই (আইএলআৰ ৩০ বোৱ ৫৩৭) গোচৰত ন্যায়াধীশ ম্যকনটেনৰ মত "বিবাহ বিচ্ছেদৰ কোনো বিশেষ কাৰণৰ কোনো সুযোগ নাই আৰু কেৱল মইমতালীয়ে যথেষ্ট," আৰু ন্যায়াধীশ ব্যচেলৰৰ মত অনুসৰণ কৰি ন্যায়াধীশ কষ্টেলোৱে মত পোষণ কৰিছেঃ

> "আইনত ভাল যদিও ধৰ্মতত্বত বেয়া।"

১২) আমিৰ আলীয়ে তেওঁৰ ইছলামিক আইন গ্ৰন্থত উল্লেখ কৰিছেঃ

> "নবীয়ে কৈছে সৰ্বশক্তিমান ঈশ্বৰৰ ওচৰত সকলো অনুমোদিত বস্তুৰ ভিতৰত তালাক হৈছে অতি ধ্বংসাত্মক। যদি কোনো কাৰণ নোহোৱাকৈ 'তালাক' দিয়া হয় তেন্তে সেয়া হ'ল মূৰ্খামি আৰু ঈশ্বৰৰ প্ৰতি অকৃতজ্ঞতা।"

১৩) বিজ্ঞ লেখকেজনে একেখন গ্ৰন্থতে উল্লেখ কৰিছেঃ

“মুলতাকাৰ লেখক (ইব্ৰ’হিম হালেবি) অধিক সংক্ষিপ্ত। তেওঁ কয়– ‘আইনে পুৰুষক মূলতঃ বিবাহ ভংগ কৰাৰ ক্ষমতা দিয়ে, যদিহে পত্নীয়ে নিজৰ অলসতা বা বেয়া চৰিত্ৰৰ দ্বাৰা বিবাহিত জীৱন অসুখী কৰে; কিন্তু গুৰুতৰ কাৰণৰ অভাৱত কোনো মুছলমানেই ধৰ্ম বা আইনৰ দৃষ্টিত বিবাহ বিচ্ছেদৰ ন্যায্যতা প্ৰদান কৰিব নোৱাৰে। যদি তেওঁ নিজৰ পত্নীক পৰিত্যাগ কৰে বা সৰল মনস্তাত্বিকভাৱে তাইক আঁতৰাই পেলায়, তেন্তে তেওঁ নিজৰ ওপৰত ঐশ্বৰিক ক্ৰোধ আকৰ্ষণ কৰে কাৰণ নবীয়ে কৈছে যিজনে নিজৰ পত্নীক ইচ্ছাকৃতভাৱে অস্বীকাৰ কৰে ‘ঈশ্বৰৰ অভিশাপ’ তেওঁৰ ওপৰত পৰে।

১৪) আইএলআৰ ৩৩ মাদ ২২ত মাদ্ৰাজ উষ্চ ন্যায়ালয়ৰ ন্যায়াধীশ মুনৰো আৰু আব্দুৰ ৰহিমৰ খণ্ড বিচাৰপীঠে মত পোষণ কৰিছেঃ

“নিঃসন্দেহে বিবাহ ভংগ কৰাৰ অধিকাৰৰ স্বেচ্ছাচাৰী বা অযুক্তিকৰ ব্যৱহাৰক কোৰআন আৰু নবীৰ হাদীছত কঠোৰভাৱে নিন্দা কৰা হৈছে আৰু ইয়াক আধ্যাত্মিক অপৰাধ হিচাপে গণ্য কৰা হৈছে। কিন্তু স্বামীৰ অনুচিত আচৰণে স্বামীয়ে যথাযথভাৱে কৰা বিবাহ বিচ্ছেদৰ আইনী বৈধতাক কোনো কাৰণতে প্ৰভাৱিত নকৰে।”

(জোৰ দিয়া হৈছে)

আইএলআৰ ৩০ মাজ ২২ত ন্যায়াধীশ মুনৰো আৰু আব্দুৰ ৰহিম যিটো নিৰ্দিষ্টভাৱে কৈছিল সেয়া আছিল যে স্বামীৰ অনুচিত আচৰণে স্বামীয়ে যথাযথভাৱে কৰা বিবাহ বিচ্ছেদৰ আইনী বৈধতাক কোনো কাৰণতে

প্ৰভাৱিত নকৰে। অই কথাত গুৰুত্ব দিয়া হৈছিল যে তালাক বৈধ হ’ব যদিহে ইছলামিক আইন অনুসৰি দিয়া হয়।

১৫) আইএলআৰ ৩ ৰেং ১৮ত প্ৰিভি কাউন্সিলৰ ন্যায়াধীশ বৃন্দই মত পোষণ কৰিছিলঃ

> “সেই আইন (ইছলামিক আইন) অনুসৰি স্বামীয়ে যেতিয়াই ইচ্ছা তেতিয়াই বিবাহ বিচ্ছেদ কৰিব পাৰে।” কিন্তু প্ৰিভি কাউন্সিলে কোৱা নাই যে বিবাহ বিচ্ছেদ যথাযথভাৱে কৰাৰ প্ৰয়োজন নাই বা কোৰআনে নিৰ্দেশ দিয়া পদ্ধতি অনুসৰণ কৰাৰ প্ৰয়োজন নাই।

১৬) কোৱা বাহুল্য যে পবিত্ৰ কোৰআন হৈছে প্ৰাথমিক উৎস আৰু ইছলামিক আইনৰ অধীনত যিকোনো বিষয়ৰ ওপৰত আটাইতকৈ গধুৰ কৰ্তৃত্ব। ফৌজদাৰী পুনৰীক্ষণ গোচৰ নং ১৯৯/৭৭ত একক ন্যায়াধীশে তেওঁৰ ৰায়দানত বিবাহ বিচ্ছেদৰ ক্ষেত্ৰত কোৰআনৰ প্ৰাসংগিক আয়াত উদ্ধৃত কৰিছিল। আমি সকলো আয়াত উল্লেখ কৰাৰ প্ৰয়োজন নাই। ইয়াৰে মাত্ৰ এটাৰ কথা উল্লেখ কৰিলেই যথেষ্ট হ’ব, যিটো হ’ল চতুৰ্থ ছুৰা ৩৫ নং আয়াত।

> “যদি আপুনি উলংঘাৰ ভয় কৰে। দুজন মধ্যস্থতাকাৰী নিযুক্তি দিয়ক, এজন স্বামীৰ পৰিয়ালৰ পৰা আৰু আনজন স্ত্ৰীৰ পৰিয়ালৰ পৰা। যদি তেওঁলোকে শান্তিৰ কামনা কৰে, তেন্তে ঈশ্বৰে তেওঁলোকৰ মিলন ঘটাব, কিয়নো আল্লাহ সৰ্বজ্ঞানী আৰু সকলো বস্তুৰ লগত পৰিচিত।"

> ওপৰত উদ্ধৃত আয়াতৰ পৰা দেখা যায় যে এটা পূৰ্বচৰ্ত আছে যিটো বিবাহ বিচ্ছেদ কাৰ্যকৰী হোৱাৰ আগতে মানি চলিব লাগিব। পূৰ্বচৰ্তটো হ’ল যেতিয়া স্বামী-স্ত্ৰীৰ মাজৰ সম্পৰ্ক টান হয় আৰু স্বামীয়ে পত্নীক

তালাক দিয়াৰ মনস্থ কৰে তেতিয়া তেওঁ নিজৰ পক্ষৰ পৰা এজন মধ্যস্থতাকাৰী বাছি ল’ব আৰু পত্নীয়ে তেওঁৰ পক্ষৰ পৰা এজন মধ্যস্থতাকাৰী বাছি ল’ব আৰু মধ্যস্থতাকাৰীসকলে সময়ৰ ব্যৱধানৰ সৈতে আপোচৰ কৰিব যাতে পক্ষসমূহৰ আৱেগ ঠাণ্ডা হয় পাৰে আৰু মিলন সম্ভৱ হয়। যদি শেষত মিলন সম্ভৱ নহয় তেন্তে স্বামীয়ে ‘তালাক’ দিয়াৰ অধিকাৰী হ’ব। ‘তালাক’ ভাল কাৰণত হ’ব লাগিব আৰু স্বামীৰ কেৱল ইচ্ছা আৰু মইমতালিত হ’ব নালাগে। ই গোপন হ’ব নালাগে। মৌলানা মহম্মদ আলী নামৰ এজন বিশিষ্ট ইছলামিক আইনজ্ঞই তেওঁৰ Religion of Islam গ্ৰন্থত এই বিষয়ৰ প্ৰাসংগিক আয়াতসমূহৰ উল্লেখ আৰু বিবেচনা কৰাৰ পিছত মত পোষণ কৰিছে:

ওপৰত কোৱা কথাখিনিৰ পৰা স্পষ্ট যে বিবাহ বিচ্ছেদৰ এটা ভাল কাৰণ থাকিবই লাগিব বুলিয়েই নহয়, এই চৰম পদক্ষেপৰ আশ্ৰয় লোৱাৰ আগতে মিলন সাধনৰ সকলো উপায় শেষ হৈ যাব লাগিব। এজন মুছলমান স্বামীয়ে নিজৰ ইচ্ছামতে পত্নীক আঁতৰাই পেলাব পাৰে বুলি ধাৰণা কৰাটো ইছলামিক বিবাহ বিচ্ছেদৰ প্ৰতিষ্ঠানটোৰ এক গুৰুতৰ বিকৃতি।”

১৭) বিজ্ঞ আইনবিদজনে আৰু মত পোষণ কৰিছে:

“বিবাহ বিচ্ছেদ সদায় তেতিয়াহে হ’ব লাগে যেতিয়া এটা পক্ষই বিবাহ চুক্তিখন অব্যাহত ৰখাটো অসম্ভৱ বুলি বিবেচনা কৰে আৰু সেই চুক্তিখন ভংগ কৰিবলৈ বাধ্য হয়।”

১৮) ন্যায়াধীশ কষ্টেলোই আইএলআৰ ৫৯ কল ৮৩৩ (উপৰোক্ত)ত ন্যায়াধীশ মুনৰো আৰু আব্দুৰ ৰহিমৰ ৰায়দান আইএলআৰ ৩৩ মাদ ২২

(উপৰোক্ত) আৰু প্ৰিভি কাউন্সিলৰ আইএলআৰ ৫ ৰেং ১৮, (উপৰোক্ত) ৰায়দান বিবেচনা কৰিছিল কিন্তু তেওঁ ন্যায়াধীশ ম্যকনটেন আৰু বেচেলৰৰ আইএলআৰ ৩০ বম ৫৩৭ (উপৰোক্ত)ত কৰা মতামতক অগ্ৰাধিকাৰ দিছিল। কাৰণটো হয়তো হ'ল যে যিহেতু ন্যায়াধীশ কৃষ্ণ আইয়াৰৰ (এতিয়া উচ্চতম ন্যায়ালয়ৰ) এআইআৰ ১৯৭১ কেৰ ২৬১ত প্ৰকাশিত হোৱা এ ইউছুফ ৰাউথাৰ বনাম ছ'ৰাম্মা গোচৰত মত পোষণ কৰা মতে:

> "ডাউনিং ষ্ট্ৰীটৰ ন্যায়িক সমিতিয়ে যেতিয়া ভাৰত আৰু আৰবৰ মনু আৰু মহম্মদৰ ব্যাখ্যা কৰিবলগীয়া হয় তেতিয়া সামান্য বিকৃতি অনিবাৰ্য। সাংস্কৃতিক আইন এখনৰ আত্মা বহুলাংশে এটা সম্প্ৰদায়ৰ সাংস্কৃতিক নীতি-নিয়মৰ আনুষ্ঠানিক আৰু বলবৎযোগ্য প্ৰকাশ আৰু ইয়াক বিদেশী লোকে সম্পূৰ্ণৰূপে বুজিব নোৱাৰে।"

১৯) ন্যায়াধীশ কৃষ্ণ আইয়াৰে এআইআৰ ১৯৭১ কেৰ ২৬১ (উপৰোক্ত)ত আৰু মত পোষণ কৰিছেঃ

"মুছলমান স্বামীয়ে তৎক্ষণাত তালাক দিয়াৰ স্বেচ্ছাচাৰী, একপক্ষীয় ক্ষমতা লাভ কৰে বুলি কোৱা মতামত ইছলামিক নিষেধাজ্ঞাৰ সৈতে মিল নাই......। সঁচাকৈয়ে বিষয়টোৰ ওপৰত গভীৰ অধ্যয়ন কৰিলে বিবাহ বিচ্ছেদৰ এক আচৰিত ধৰণে যুক্তিসংগত, বাস্তৱসন্মত আৰু আধুনিক আইন প্ৰকাশ পাইছে........"।

২০) বিজ্ঞ ন্যায়াধীশজনে আৰু মত পোষণ কৰিছে যেঃ

"এইটো এটা জনপ্ৰিয় ভ্ৰান্তি যে এজন মুছলমান পুৰুষে কোৰআনৰ আইন অনুসৰি তালক দিয়াৰ বাবে অবাধ কৰ্তৃত্ব লাভ কৰে। গোটেই কোৰআনে

এজন পুৰুষক নিজৰ পত্নীক তালাক দিয়াৰ অজুহাত বিচাৰিবলৈ স্পষ্টভাৱে নিষেধাজ্ঞা আৰোপ কৰিছে যেতিয়ালৈকে তাই তেওঁৰ প্ৰতি বিশ্বাসী আৰু আজ্ঞাকাৰী হৈ থাকে। 'যদি তেওঁলোকে (অৰ্থাৎ মহিলাসকলে) আপোনাৰ আজ্ঞা পালন কৰে, তেন্তে তেওঁলোকৰ বিৰুদ্ধে কোনো উপায় বিচাৰিব নালাগে' (কোৰআন ৪ৰ্থ:৩৪)।"

২১) আমাৰ মতে পবিত্ৰ কোৰআনে নিৰ্ধাৰণ কৰা 'তালাক'ৰ শুদ্ধ নিয়মটো হ'ল: যে (১) 'তালাক' যুক্তিসংগত কাৰণত হ'ব লাগিব; আৰু (২) ইয়াৰ পূৰ্বে দুজন অৰ্থাত স্ত্ৰীৰ পৰিয়ালৰ পৰা স্ত্ৰীয়ে চয়ন কৰা এজন আৰু স্বামীৰ পৰিয়ালৰ পৰা স্বামীয়ে চয়ন কৰা এজন মধ্যস্থতাকাৰীৰ দ্বাৰা স্বামী-স্ত্ৰীৰ মাজত মিলনৰ প্ৰয়াস হ'ব লাগিব। যদি তেওঁলোকৰ প্ৰচেষ্টা বিফল হয় তেন্তে 'তালাক' দিব পৰা যায়। আমাৰ মতে একক ন্যায়াধীশে ফৌজদাৰী পুনৰীক্ষণ গোচৰ নং ১৯৯/৭৭ (উপৰোক্ত)ত আইন সঠিকভাৱে নিৰ্ধাৰণ কৰিছে আৰু কলিকতা উচ্চ ন্যায়ালয়ে আইএলআৰ ৫৯ কেল ৮৩৩ত আৰু বম্বে উচ্চ ন্যায়ালয়ে আইএলআৰ ৩০ বম ৫৩৭ত শুদ্ধ আইন নিৰ্ধাৰণ কৰা নাই।

২২) শ্ৰী মজুমদাৰে আমি লোৱা মতৰ শুদ্ধতাক ন্যায্যভাৱে স্বীকাৰ কৰিছে যদিও তেওঁ দাবী কৰে যে এই গোচৰটোত 'তালাক' আইন অনুসৰি দিয়া হৈছে। স্বামীৰ যুক্তিটো আছিল যে পত্নীৰ পিতৃৰ বাসগৃহত দলিল সম্পাদান কৰি 'তালাক' দিছিল। কিন্তু স্বামীয়ে বিবাহ বিচ্ছেদৰ কাৰণ বা তেওঁৰ জীৱনটো অসহনীয় আছিল বুলি বা আপোচ প্ৰয়াস হোৱা বুলি উল্লেখ কৰা নাই। আমি, সেয়েহে, এই গোচৰত বৈধ 'তালাক' আছিল বুলি প্ৰমাণ কৰাত ব্যৰ্থ হৈছে বুলি ধৰি লৈছোঁ।

২৩) সিদ্ধান্তৰ বাবে পৰৱৰ্তী প্ৰশ্নটো হ'ল বিবাহ বিচ্ছেদ হোৱা পত্নীয়ে আইনখনৰ ধাৰা ১২৫ অধীনত ভৰণ-পোষণৰ অধিকাৰী নেকি? আমি ইতিমধ্যে পত্নীৰ সংজ্ঞাটো ওপৰত উদ্ধৃত কৰিছো। বিজ্ঞ দণ্ডাধীশে মত পোষণ কৰিছে; "'বিবাহ বিচ্ছেদ হোৱা পত্নী' শব্দৰ অৰ্থ আছিল আইনখন বলবৎ হোৱাৰ পিছত বিবাহ বিচ্ছেদ হোৱা পত্নী"। দুয়োপক্ষৰ বিজ্ঞ অধিবক্তাই স্বীকাৰ কৰা মতে তেওঁ যিটো বুজাব বিচাৰিছিল সেয়া হ'ল যে যিহেতু নতুন আইনখন বলবৎ হোৱাৰ আগতেই বিবাহ বিচ্ছেদ হৈছিল, সেয়েহে আবেদনকাৰীয়ে ভৰণ-পোষণৰ অধিকাৰী নহ'ব। উল্লেখযোগ্য যে ১৮৯৮ চনৰ পুৰণি ফৌঃকাঃবিঃ আইনত পত্নী আৰু সন্তানৰ ভৰণ-পোষণৰ আদেশৰ ব্যৱস্থা থকা ৪৮৮ নং ধাৰাত 'পত্নী'ক বিবাহ বিচ্ছেদ হোৱা মহিলাক অন্তৰ্ভুক্ত কৰিবলৈ সংজ্ঞায়িত কৰা হোৱা নাছিল। গতিকে পুৰণি আইনখনৰ অধীনত পত্নী মানে এনে এজন পুৰুষৰ বিবাহিত মহিলা যাৰ মাজত বিবাহ চলি আছিল আৰু বিবাহ বিচ্ছেদ হোৱা মহিলাক অন্তৰ্ভুক্ত কৰা হোৱা নাছিল। এই সংজ্ঞাটো ১৯৭৩ চনৰ ফৌঃকাঃবিঃ আইনত অন্তৰ্ভুক্ত কৰা হৈছে। সংজ্ঞাটোত উল্লেখ কৰা হোৱা নাই যে নতুন ফৌঃকাঃবিঃ আইন বলবৎ হোৱাৰ পিছত মহিলাসকলৰ বিবাহ বিচ্ছেদ হ'ব লাগিব। সংজ্ঞাটোৰ উদ্দেশ্য আমাৰ মতে ১৯৭৩ চনৰ ফৌঃকাঃবিঃ আইন বলবৎ হোৱাৰ পিছত আৰু তাৰ আগতে বিবাহ বিচ্ছেদ হোৱা দুৰ্দশাগ্ৰস্ত মহিলাসকলক সুৰক্ষা প্ৰদান কৰা।

২৪) আইনখনৰ ধাৰা ১২৫ ব্যাখ্যা কৰি, (১৯৭৯) ২ এছচিচি ৩১৬ : এআইআৰ ১৯৭৯ এছচি ৩৬২ত প্ৰকাশিত বাই তাহিৰা বনাম আলী হুছেইন ফিছাল্লী চোথিয়াৰ গোচৰত উচ্চতম ন্যায়ালয়ৰ ন্যায়াধীশ বৃন্দই মত পোষণ কৰিছেঃ

“কল্যাণমূলক আইনসমূহ এনেদৰে ব্যাখ্যা কৰিব লাগিব যাতে বিধানসভাই প্ৰদান কৰিব বিচৰা লাভজনক উদ্দেশ্যসমূহৰ ফলপ্ৰসূ হয় আৰু যেতিয়া হিতাধিকাৰীসকল পৰিত্যক্ত মহিলাৰ দৰে দুৰ্বল শ্ৰেণীৰ হয়, তেতিয়া সংবিধানৰ ১৫(৩) অনুচ্ছেদৰ উদ্দেশ্যই ধাৰা ১২৫ ওপৰত পোহৰ পেলাব লাগিব আৰু সহায়ক দফাসমূহে ব্যৱহৃত শব্দবোৰে অনুমতি দিয়া অৰ্থৰ দয়ালু সম্প্ৰসাৰণ লাভ কৰিব লাগিব।

”২৫) ‘পত্নী’ৰ সংজ্ঞা দিয়া ব্যাখ্যা (খ) বিবেচনা কৰি বিজ্ঞ ন্যায়াধীশসকলে সেই গোচৰত আবেদনকাৰীৰ বাবে বিজ্ঞ অধিবক্তাৰ যুক্তি গ্ৰহণ কৰিছিল যে এজন বিবাহ বিচ্ছেদ হোৱা ব্যক্তিয়েও ভৰণ-পোষণৰ অধিকাৰী। (১৯৭৯) ২ এছচিচি ৩১৬ : এআইআৰ ১৯৭৯ এছচি ৩৬২ (উপৰোক্ত)ত প্ৰকাশিত বাই তাহিৰা বনাম আলী হুছেইন ফিছাল্লীৰ গোচৰত বিবাহ বিচ্ছেদ ১৯৬২ চনত হৈছিল যিটো আছিল ফৌঃকাঃবিঃ আইন, ১৯৭৩ বলবৎ হোৱাৰ আগতে। আমি সেয়েহে মত পোষণ কৰো যে ফৌঃকাঃবিঃ আইন ১৯৭৩ বলবৎ হোৱাৰ পূৰ্বে বিবাহ বিচ্ছেদ হোৱা মহিলাই উক্ত আইন বলবৎ হোৱাৰ পিছত ভৰণ-পোষণৰ অধিকাৰী হ’ব।

২৬) শ্ৰী এ.এম. মাজুমদাৰে ইয়াৰ পিছত যুক্তি দৰ্শায় যে আইনখনৰ ধাৰা ১২৭ৰ উপ-ধাৰা (৩)(খ)ৰ মতে মহৰানা আদায়ৰ ফলত স্বামীক ভৰণ-পোষণৰ ধন পৰিশোধৰ কৰাৰ পৰা মুক্ত হয়। ধাৰা ১২৭ৰ উপ-ধাৰা (৩)ৰ দফা (খ)ত এইদৰে কোৱা হৈছেঃ

> “(৩) য’ত ধাৰা ১২৫ৰ অধীনত কোনো মহিলাৰ সপক্ষে আদেশ দিয়া হৈছে, যিগৰাকী মহিলাক তেওঁৰ স্বামীৰ দ্বাৰা বিবাহ বিচ্ছেদ কৰা হৈছে

হৈছে, বা যিগৰাকী মহিলাই তেওঁৰ পৰা বিবাহ বিচ্ছেদ লাভ কৰিছে, তেন্তে দণ্ডাধীশে যদি সন্তুষ্ট হয় যে-

(ক) * * *

খ) মহিলাগৰাকীৰ লগত তেওঁৰ স্বামীয়ে বিবাহ বিচ্ছেদ কৰিছে আৰু তেওঁ উক্ত আদেশৰ তাৰিখৰ আগতে বা পিছত সেই সম্পূৰ্ণ ধন লাভ কৰিছে যিটো পক্ষসমূহৰ বাবে যিকোনো প্ৰযোজ্য প্ৰথাগত বা ব্যক্তিগত আইন অনুসৰি বিবাহ বিচ্ছেদত প্ৰদান কৰিবলগীয়া আছিল, এনে আদেশ বাতিল কৰিব - (১) আদেশৰ পূৰ্বে এনে ধন পৰিশোধ কৰা ক্ষেত্ৰত, এনে আদেশ দিয়াৰ তাৰিখৰ পৰা, (২) আন যিকোনো ক্ষেত্ৰত সেই তাৰিখৰ পৰা যি তাৰিখে স্বামীয়ে মহিলাগৰাকীক ভৰণ-পোষণ দিয়াৰ সময়সীমাৰ ম্যাদ উকলি যায়, যি সময়সীমাৰ বাবে প্ৰকৃততে ভৰণ-পোষণ দিয়া হৈছে, যদি থাকে।

(গ) * * *

(১৯৭৯) ২ এছচিচি ৩১৬ : এআইআৰ ১৯৭৯ এছচি ৩৬২ (উপৰোক্ত)ত বিজ্ঞ ন্যায়াধীসকলে আইনখনৰ ধাৰা ১২৭(৩)(খ) বিবেচনা কৰিছিল। ন্যায়াধীশসকলে মত পোষণ কৰিছিলঃ

"যদি প্ৰথাৰ দ্বাৰা মহৰানা বা সোণৰ জৰিয়তে প্ৰথম ধন আদায়া দিয়াটো বিষয়টোৰ সৈতে সঠিক সম্পৰ্ক বহন কৰে আৰু ধাৰা ১২৫ অধীনত দিয়া আদেশৰ বাবে গাণিতিকভাৱে নহয়, বস্তুনিষ্ঠভাৱে মূলধনযুক্ত বিকল্প হয়, তেন্তে ১২৭(৩)(খ) ধাৰাত সোণক সামৰি লোৱা হয় আৰু ধন আদায় দিবলগীয়াজনক আংশিকভাৱে নহয়,

সম্পূৰ্ণৰূপে সকাহ দিয়ে। যিকোনো প্ৰথাগত বা ব্যক্তিগত আইন অনুসৰি ধন পৰিশোধৰ উদ্দেশ্য হ'ব লাগিব বিবাহ বিচ্ছেদ হোৱা মহিলাগৰাকীৰ অভাৱ দূৰ কৰা আৰু তেওঁক নিজকে পোহপাল দিবলৈ সামৰ্থ্য প্ৰদান কৰা। ধাৰা ১২৭(৩)(খ)ৰ সমগ্ৰ আঁচনিখনে স্পষ্টভাৱে সম্প্ৰদায়ৰ প্ৰথা বা পক্ষসমূহৰ ব্যক্তিগত আইন অনুসৰি সংগঠিত এককালীন ধন পৰিশোধৰ দ্বাৰা বিকল্প ৰক্ষণাবেক্ষণ ব্যৱস্থাক স্বীকৃতি দিয়ে। তেনেকৈ দিয়া ধনৰাশি আৰু ভৰণ-পোষণৰ ব্যৱস্থা হিচাপে ইয়াৰ সম্ভাৱনাৰ মাজত এটা যুক্তিসংগত সম্পৰ্ক থাকিব লাগিব : অন্য ধৰণে ব্যাখ্যা কৰাটো ব্যৱস্থাটোক ব্যৰ্থ কৰি কৰি তোলা। আইন গতিশীল আৰু ইয়াৰ অৰ্থ ৰক্ষণশীল হ'ব নোৱাৰে কিন্তু উদ্দেশ্যপ্ৰণোদিত হ'ব। গতিকে ব্যৱস্থাটো হ'ল যে কোনো স্বামীয়ে প্ৰথাগত বা ব্যক্তিগত আইনত নিৰ্ধাৰিত ভৰণ-পোষণৰ বাবে যথেষ্ট পৰিমাণৰ ধন পৰিশোধ কৰা বুলি প্ৰমাণ কৰাৰ বাহিৰে ধাৰা ১২৭(৩)(খ)ৰ অধীনত বিবাহ বিচ্ছেদ হোৱা পত্নীৰ প্ৰতি ধাৰা ১২৫ৰ অধীনত নিজৰ বাধ্যবাধকতাৰ পৰা ৰেহাই বিচাৰিব নোৱাৰে।”

২৭) শ্ৰী মজুমদাৰে যুক্তি দৰ্শাইছে যে ৮০০/- টকাৰ নিৰ্দিষ্ট মহৰানা আদায় দিয়া হৈছিল। তেওঁ দাবী কৰে যে সেই ধনৰাশি নিশ্চয় কোনো উৎপাদনশীল উদ্দেশ্যত বিনিয়োগ কৰা হৈছে আৰু তাৰ পৰা তাই ভৰণ-পোষণৰ ধান লাভ কৰি আছে। এই যুক্তি মানি ললেও আমাৰ মতে বিনিয়োগৰ পৰা মাহিলী আয় নামমাত্ৰ হ'ব আৰু স্বামীক আবেদনকাৰীক ভৰণ-পোষণৰ ধন দিবলৈ মুক্ত নকৰিব।

২৮) পৰৱৰ্তী প্ৰশ্নটো হ'ল আবেদনকাৰীৰ সপক্ষে নিৰ্দেশ দিব পৰা ভৰণ-পোষণ ৰাশি কিমান হ'ব। শ্ৰী মজুমদাৰ ডাঙৰীয়াই আমাৰ মতে শুদ্ধকৈ যুক্তি দৰ্শাইছে যে গোচৰটো ৰাশি নিৰ্ণয়ৰ বাবে নিম্ন আদালতলৈ ঘূৰাই পঠিয়াব লাগে কাৰণ গোচৰ নথিত কোনো পৰ্যাপ্ত প্ৰমাণ নাই। সেয়েহে আমি এটা ভৰণ-পোষণ ৰাশি নিৰ্ণয়ৰ বাবে গোচৰটো দণ্ডাধীশৰ আদালতলৈ ঘূৰাই পঠাও। পক্ষসমূহে স্বামীৰ 'সাধ্য' আৰু পত্নীৰ স্বতন্ত্ৰ আয় (যদি আছে)ৰ ওপৰত প্ৰমাণ দাখিল কৰিবলৈ অনুমতি পাব। ইয়াৰ পিছত দণ্ডাধীশে আইন অনুসৰি ভৰণ-পোষণৰ বাবে আদেশ দিব।

২৯) সদ্যহতে আবেদনকাৰীজন দৰিদ্ৰতাত থকাৰ বাবে স্বামীয়ে ১৯৭৯ চনৰ ১ জুলাইৰ পৰা কাৰ্যকৰী হোৱাকৈ প্ৰতিমাহে ৫০.০০ (পঞ্চাশ টকা) টকা হাৰত ভৰণ-পোষণ দিব লাগিব।

৩০) ফলাফলত আবেদন মঞ্জুৰ কৰা হয়, নিয়মটোক নিশ্চিত কৰা হয়।

DISCLAIMER

"The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation".

“স্থানীয় ভাষালৈ অনূদিত এই ৰায় গোচৰত জড়িত পক্ষই বুজি পোৱাৰ উদ্দেশ্যে সীমিত ব্যৱহাৰৰ বাবেহে। ইয়াৰ বাদে অন্য ক্ষেত্ৰত অনূদিত ৰূপ ব্যৱহৃত নহব। সকলো ব্যৱহাৰিক আৰু বিভাগীয় কামৰ লগতে ৰায়ৰ কাৰ্য্যকৰীকৰণ আৰু ৰূপায়ণৰ ক্ষেত্ৰতো এই ৰায়ৰ ইংৰাজী সংস্কৰণটোৱেই সঠিক বিবেচিত হব।”

অনুবাদকঃ মোঃ ছফিজুৰ ৰহমান, মুখ্য অনুবাদক